

**ÇOĞUNLUĞU ÖZELLEŞTİRİLMİŞ OLAN KÖMÜR SANTRALLARINA, ÇEVRE
MEVZUATINA UYUM İÇİN GEREKLİ YATIRIMLARI YAPMALARI
KONUSUNDA GETİRİLEN MUAFİYET SÜRESİNİN UZATILMASINA İLİŞKİN
Kimya Mühendisleri Odası GÖRÜŞÜ**

05.02.2019

Bir yandan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez “Yerli kömürü sonuna kadar kullanacağız” derken, bunun yanı sıra torba yasaya sıkıştırılmış bir madde ile, çoğunluğu özelleştirilmiş olan ve bir kısmı kamuda kalan kömür santrallarına çevre mevzuatına uyum için gerekli yatırımları yapılması konusunda tanınan muafiyet süresi uzatılmak isteniyor.

Kömür santrallarından yayılan en önemli kirleticilerden olan kükürtdioksiti tutmak için arıtma tesisi kurulması ülkemizde bile 30 yıl önce başlamış bir süreçtir. Bacadan atılan kükürtdioksitin, dünyada en yaygın olarak kullanılan kireçtaşı veya kirece dayalı yaş BGD sistemleri ile tasarıma ve iyi bir işletme performansına bağlı olarak yüzde 98-99'lara kadar varan oranlarda arıtılması mümkün olabilmektedir.

Bu süreçte kamunun elinde olan termik santralların bir kısmında (Çayırhan1-2 . üniteleri ile Yatağan, Yeniköy, Kemerköy, Orhaneli santrallarında) BGD Tesisleri mevcut santrallara eklenmiş; Çayırhan 3 ve 4. Üniteleri, Kangal 3. Ünite ve Afşin Elbistan B Santrallarında Baca Gazı Desülfürizasyon (BGD) tesisleri santral projesi içinde entegre olarak yapılmıştır.

Ancak o dönemde gerek bu iş için ilgili kamu kuruluşuna finansman ayrılmasının tercih edilmemesi ve santralların özelleştirilmesinin gündeme gelmesi nedeni ile kamu elindeki tüm termik santrallara BGD tesisi yapılamamıştır. Bu arada Soma B ve Çatalağzı Santrallarında yakılan kömürlerin özelliği, Çan Termik Santralında da yanma sırasında kükürtdioksiti tutan akışkan yataklı kazan olması nedeni ile, ilgili yönetmeliklerin ilk yıllarında öngörülen emisyon limit değerlerini karşıladıklarından BGD Tesisine ihtiyaç duyulmamıştır. 1990 lı yılların sonundan başlayarak yapılan ve daha sonra iptal edilen özelleştirme ihalelerinde gerekli tüm çevre yatırımlarının devralan firma tarafından yapılacağı hükme bağlanmıştır. Daha sonra 2013 yılından başlayarak Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen özelleştirmelerde de konu ile ilgili kamu kuruluşu EÜAŞ tarafından şartnamelerde aynı koşulun bulunması konusu hep vurgulanmıştır.

-Enerji sektöründe özelleştirilmeler için getirilen gerekçeler arasında, sektörde kamu kaynaklarının yatırım yapmak için yeterli olmadığı, buna karşılık özel sektörün enerji alanına sermaye ve kaliteli yönetimi getireceğine dair savlar yer almıştır. Bugün görüldüğü üzere bu savlar tutmamış olup, birtakım muafiyetler ile özelleştirilen santralların yeni sahiplerine ayrıcalıklar sağlanmakta; yapmaları gereken çevre yatırımlarını yapmamaları göz ardı edilerek hem yatırım maliyeti hem de işletme maliyetinden avantaj sağlamalarının yolu açılmakta, tüm bunlar yurttaşların sağlığı hiçe sayılarak yapılmak istenmektedir.

-Söz konusu santralların özel sektöre devri ihale ve nihai pazarlık koşullarında gerçekleştirilmiştir. İhaleler yapılırken, çevre mevzuatına uyum için Elektrik Piyasası Kanunu'nun Geçici 8. maddesinde yer alan sürelerin geçerli olduğu düşünülürse, bu durum ihale sonrasında ihale koşullarının değiştirilmesi anlamına da gelebilecektir.

-Konuya ilişkin olarak emisyonları sınırlayan ilk yönetmelik 1986 yılında yürürlüğe girmiş olmasına karşın aradan geçen 35 yıl içinde alınan yola bakıldığında eski santrallarda yapılması gerekli çevresel yatırımların, üstelik AYM nin 2014 yılındaki iptal kararına rağmen neredeyse kopya ifadelerle 2 şer 3 er yıl sonraya ötelenmesine izin verilmesi, *(bu defaki erteleme, 1 Haziran 2019'a kadar yapım sözleşmesini imzalamış olma ve iş termin planının onaylanması şartına bağlı olsa da)* İdare'nin güvenilirliğini sarsan bir unsura dönüşmüştür. Kaldı ki, hukuk devleti olmanın en önemli unsurlarından biri, devletin ve İdare'nin güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasıdır.

-Ayrıca söz konusu Kanun teklifinin konuyla ilgili 44. maddesinin¹ gerekçesinde getirilen, söz konusu yatırımlar nedeniyle santralların üretime ara vermesinin ülkedeki elektrik arz güvenliğini riske sokacağı yönündeki gerekçe tatmin edici değildir. 2018 yılında Türkiye'nin kurulu gücü 88 bin MW'ı geçmiş olup, en yüksek (puant)talep, yaz aylarında (2018'de Ağustos ayının ilk günleri) 46 bin MW'a ancak ulaşmıştır. Diğer bir deyişle Türkiye'de kurulu güç fazlalığı açıkça görünmektedir.

Bu rakamlara bakıldığında Kanun teklifinde ileri sürülen, çevre mevzuatına uyum için yapılacak yatırımların arz güvenliğini riske atacağı gerekçesi inandırıcı değildir. Yıllardır santral bölümlerinde rehabilitasyon yapılması beklenen, 2018 yılı sonunda özel sektöre devri için EÜAŞ ile firma arasında sözleşme imzalanan ve zaten çalışmaz durumdaki Afşin-Elbistan A santrali ve BGD tesisi ihalesi 2018 yılında yapılan, kamu sahipliğindeki akışkan yataklı 18 Mart Çan Termik santrali hariç, diğer santralların toplam kurulu gücü ancak 2500 MW civarındadır. Bu santralların 2013-2015 yılları arasında özel sektöre devredildiği de dikkate alınmalıdır. Bu süre içinde söz konusu yatırımların neden yapılmadığı konusunda ikna edici bir gerekçe sunulmamaktadır.

Öncelikle şu hususların cevaplarının alınması gereklidir:

-Partikül madde ve kükürtdioksit kömür santrallarının yıllardır bilinen ve önlem alınması gereken başat kirleticileridir. Ancak kömür santrallarının yarattığı çevre sorunları bunlarla sınırlı değildir. Güneş ışığında hidrokarbon radikalleriyle reaksiyona girerek yer seviyesinde ozon/fotokimyasal sis yaratan **azot oksitler, ağır metaller** gibi kirleticilerinin yanı sıra kömür santralları iklim değişikliğinin en önemli nedeni olarak görülen **karbondioksit emisyonları** açısından da en önemli kaynaklardan biridir. Ayrıca ilgili Yönetmeliklerin taleplerini

---

¹ <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-1410.pdf>

karşılamaayan kül depolama sahaları da yeraltı suları açısından ciddi bir kirletme potansiyeli taşımaktadır.

Genelde santrallardan, özelde kömür santrallarından elektriği daha az yakıtla, dolayısıyla daha az kirletici ile üretmenin ilk şartı santralin verimidir.

► Yetkililer “Yerli kömürü sonuna kadar kullanacağız” derken, ETKB ülkemizde faaliyet gösteren **kömür santrallarının verimlerini bilmekte ve takip etmekte midir?** Santral verimi ve kirleticilerin emisyonlarını izleyerek, verimleri yükseltmek için santrallarda iyileştirme yapmalarını ve işletme yönetimlerini geliştirmelerini istemekte midir? Bu yönde bir programı var mıdır? Yeni kömür santrallarının yatırımlarında seçilen teknolojiler üzerinde bu konuda kamu tarafından bir yaptırım veya denetim söz konusu mudur?

► Hava kalitesi açısından insan sağlığı için daha büyük sorun olan **2,5 mikrondan küçük partiküllerin** ülkemizde kontrolünün yapılmadığı, bunun mevzuatta bile yer almadığı bilinmektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile ETKB arasında bu konuda yürütülmekte olan bir çalışma/program var mıdır?

► Kömür santrallarının yarattığı önemli bir kirlilik **civadır**. Civanın doğal ortamda biyolojik birikme riski vardır ve dünyada kömür santrallarının yarattığı önemli çevresel etkilerden biri olarak görülmektedir. **Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından özellikle kömür santrallarının bulunduğu yerlerde civa ölçümleri ve takibine ilişkin çalışmalar yapılmakta mıdır? Mevcut kirlilik olan yerlerde yeni santrallara ÇED vb. izin verilmeden önce civa kirliliği dikkate alınmakta mıdır?**

► **Kömür santrallarının kül depolama alanlarının yer altı suları üzerinde** etki yaratma olasılığı dikkate alınarak alınan önlemler ve termik santral işleticisi ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan izleme programları var mıdır?

► Soğutma sisteminin tipine göre miktarı değişmekle birlikte nükleer santralların yanı sıra **en fazla su ihtiyacı olan santrallar kömür santrallarıdır**. İklim Değişikliği ile ilgili 5. Bildirim’de (2013), Avrupa Çevre Ajansı (AÇA) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmaya referansla Türkiye’de 2030 itibarıyla, İç ve Batı bölgelerinde %40’ı aşan oranda, Güneydoğu ve Doğu bölgelerinde ise bu %20-40 su stresi yaşanacağı öngörülmektedir. **Ülkemizde santralların su sarfiyatı izlenmekte, yeni santral yatırımlarında soğutma suyu için teknoloji seçeneklerinde bu durum dikkate alınmakta mıdır?**

Türkiye’nin acil olarak,

-Enerjiyi kar getiren ticari bir alan olarak görmekten vazgeçip, insani ve toplumsal gelişmenin ve sosyal politikaların bir unsuru olarak ele alan, dolayısıyla yurttaşların sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına saygı duyan,

-Dünyadaki düşük karbonlu enerji politikalarına doğru yönelen dönüşümü göz önünde bulunduran, bu yöndeki enerji kaynaklarını ve teknoloji seçeneklerini dikkate alan,

-Enerjinin üretimi, dönüşümü ve nihai tüketiminde enerji verimliliğini iyileştirmeyi amaçlayan,

-İletim-dağıtım sistemlerini ve sektördeki kurumsal kapasitenin geliştirilmesini içeren,

-Uygulanmak üzere hedefleri ve aşamaları belirlenmiş,

-Enerji üretim ve dönüşüm süreçlerinin insan sağlığı ve çevreye etkileri konusunda araştırma çalışmalarını destekleyen ve kamuoyuna yönelik şeffaflık ve açıklık politikalarını temel alan

uzun vadeli bir planlamaya ihtiyacı vardır.

Eki: Kanun teklifindeki değişiklikten etkilenecek santrallar

EK- Muafiyet süresi uzatılmak istenen kömür santralları

SANTRAL ADI	KURULU GÜÇ	Statüsü	Özelleştirme tarihi/Durumu
Afşin-Elbistan A	4x 344 = 1 476 MW	Özel sektöre devri için 2018 sonunda EÜAŞ ile sözleşme imzalandı.	Çalışmıyor
Soma A	44 MW	Kamu santrali	Üretim yok
18 Mart Çan	2x160 = 320 MW	Kamu santrali	Akışkan yatak/BGD tesisi ihalesi yapıldı (1)
Seyitömer	4x150 = 600 MW	Özel	2013
Kangal 1-2	2x150 = 300 MW	Özel	2013
Çatalağzı	2x150 = 300 MW	Özel	2014
Tunçbilek	(1x 65) +2x150 =365 MW	Özel	2015
Soma B	165x6 = 990 MW	Özel	2015
Kardemir	77,5 MW	Özel	(2)

(1) Akışkan yataklı santrallarda kükürdioksit (SO₂) yanma esnasında tutulmakta olup, ilk santral tasarımında BGD tesisi yapılmamıştır. Ancak Yönetmeliklerde SO₂ sınır değerlerinin düşürülmesiyle ek BGD tesisi kurulması gerekliliği oluşmuştur.

(2) EÜAŞ'a aitken daha sonra özelleştirilen santrallar arasında olmayıp, EPDK veri tabanında üretim lisansı 2014 yılında başlamış, 2052 yılına kadar sürecek olan kömüre dayalı termik santral olarak görünmektedir. Elektrik Piyasası Kanunu'ndaki geçici 8. madde kapsamına girmediği düşünülmektedir.

Not: Afşin-Elbistan A santralının özel sektöre devri için EÜAŞ ile 2018 yılı sonlarına doğru yeni sözleşme imzalanmıştır. Santralın BGD tesisinin yanı sıra ciddi bir elektrofiltre tadilatına ve uzun süredir doğrudan santral bölümlerine ilişkin rehabilitasyona ihtiyacı bulunmaktadır ve çalışmaz durumdadır. Afşin-Elbistan A santralının özel sektöre devri sonrasında, çalışır hale getirilmesi için yapılacak rehabilitasyon çalışmalarına, çevre mevzuatına uyum için gerekli tesislerin de entegre edilmesi ve santralın bu tesislerle birlikte devreye alınması beklenir.

Afşin-Elbistan A santrali, BDG ihalesi 2018 yılında yapılan akışkan yataklı 18 Mart Çan santrali ve Elektrik Piyasası Kanunu'nun geçici 8. maddesi kapsamına girmediği düşünülen Kardemir santrali hariç muafiyet süresi uzatılmak istenen santrallerin toplam kurulu gücü 2550 MW olarak görünmektedir.

KMO Enerji Komisyonu